

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

VY_32 _INOVACE_04_BOUŘLIVÝ ROK 1848

Předmět	Vlastivěda
Tématická oblast	Obrazy z novějších českých dějin
Ročník	5.ročník
Autor	Mgr. Petra Tauferová, září 2011
Anotace	aktivita na rozvoj čtenářské dovednosti, vyhledávání a orientace v textu, srovnávání a porovnávání osobností, možnost dramatizace
Jazyk	čeština
Očekávaný výstup	orientuje se v textu, vyhledává, znalost nejvýznamnějších osobností, možnost dramatizace
SVP	žádné
Klíčová slova	rok 1848, Palacký, Borovský
Druh učebního materiálu	pracovní list – text
Druh interaktivity	aktivita žáka v hodině, skupinová práce žáků v hodině, dramatizace
Cílová skupina	žák
Stupeň a typ vzdělávání	základní vzdělávání – první stupeň

Metodika práce s materiálem:

způsob práce: skupinová

časový prostor: 45min. (v případě dramatizace se čas přizpůsobí)

metodický a didaktický postup: žáci ve skupinkách zpracovávají text, popř. část textu a prezentují jej před ostatními, mohou zdramatizovat satirickou báseň

citace:

<http://www.cist.cz/Poezie/kralavra.htm>

<http://literatura.sije.cz/tyrolske-elegie/borovsky-tyrol-9.php>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

BOUŘLIVÝ ROK 1848

1848 – bouřlivé změny nejen u nás ale i po celé Evropě

- lidé nechtějí, aby jim vládla šlechta a panovníci
 - domáhají se svých práv, chtějí mít své zástupce (poslance), které si sami zvolí
 - chtějí, aby se všichni řídili ústavou (konstitucí)
 - když proti pokojným demonstracím poslali panovníci vojsko, začali se lidé ozbrojovat a vytvářet národní gardy
- Evropou se přehnala revoluce

březen 1848 – shromáždění vlastenců a Pražanů

- sepsána petice a zaslána císaři do Vídně
- vlastenci v ní žádají o zrovnoprávnění českého národa a češtiny s němčinou
- císař utíká a na jeho místo je dosazen mladičský František Josef I. (vládl více než 60 let – do roku 1916)

červen 1848 – Slovanský sjezd v Praze

- zástupci všech slovanských národů (Poláci, Češi, Rusové, Srbové. ...)
- výzva všem národům Evropy, aby žily v míru a nikdo nikoho neutlačoval
- na Václavském nám. však císařské vojsko napadlo Pražany, kteří se brzy vzdali přesile

významné osobnosti:

Fr. Palacký – historik (Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě), vylíčil slavnou minulost našeho národa

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

K.H.Borovský – neohrožený novinář, v Národních novinách osvětlil lidu podstatu ústavy a práva lidí i povinnosti vlády

- jaro 1849 – chystá se nová revoluce, kterou však policie zmařila
- Borovskému je zakázáno vydávat noviny a nakonec je zatčen a odvezen do vyhnanství (do Brixenu v Rakousku)
- krátce po návratu z vyhnanství umírá
- vydává epigramy a satirické básně (Král Lávro, Křest sv. Vladimíra, Tyrolské elegie)

- přesto, že byla revoluce v Čechách, v habsburské říši i v Evropě poražena, byla alespoň zrušena robota, země dostala ústavu i novou správu
- byla zrušena stará omezení pro obchod a výrobu, který začal vzkvétat

Karel Havlíček Borovský: Tyrolské elegie

Svit', měsíčku, polehoučku
skrz ten hustý mrak,
jakkak se ti Brixen líbí?
Neškared' se tak!
Nepospíchej, pozastav se,
nechod' ještě spát,
abych s tebou jen chvilinku mohl
diškurýrovat.
Nejsem zdejší, můj měsíčku,
toť znáš podle křiku,
neutíkej, nejsem treu und bieder,
jsem zde jen ve cviku.
Jsemť já z kraje muzikantů,
na pozoun jsem hrál,
a ten pořád ty vídeňské pány
ze sna burcoval.
By se po svých těžkých pracích
hodně vyspali,

jednou v noci
kočár policajtů
pro mne poslali.
Dvě hodiny po půlnoci
když na třetí šlo, tu mi dával žandarm
u postele šťastné dobrýtro.
Se žandarmem slavný ouřad,
celý v parádě,
pupek kordem pevně obvázaný,
zlato na krágle.
"Vstávají, pane redaktor,
nelekají se,
jdeme v noci, nejsme však zloději,
jenom komise.
Od všech z Vídně pozdravení,
pan Bach je líbá,
jsou-li přej zdrav, a tuhleto psaní
po nás posílá."
Já jsem i na lačný život
vždycky zdvořilý:
"Odpusť, slavná císařská komise,
že jsem v košili!"
Ale Džok, můj černý buldok,
ten je grobián,
na habeas corpus tuze zvyklý
on je Angličan.
Málem by byl chlap přestoupil
jeden paragraf,
již na slavný ouřad zpod postele
udál: Vrr, haf, haf!
Hodil jsem mu tam pod postel
říšský zákoník,
dobře že jsem měl ten moudrý nápad,
jižani nekvík.
Občan zvyklý na pořádek
bylo to v prosinci
především jsem si obul punčochy
v slavné asistenci.
Pak jsem teprv četl psaní
však ho tuhle mám
rozumíš-li ouřední němčině,
přečti si ho sám.
Bach mi píše jako doktor,
že mi nesvědčí
v Čechách zdraví, že přej potřebuju
změnu povětří.
Že je v Čechách tuze dusno,
horké výpary,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

mnoho smradu
po té
oktrojírce,
holé nezdraví!
Že on tedy schválně pro mne
kočár sem poslal,
abych se hned na státní outraty
na cestu vy dal.
A žandarmům že nařídil,
ať mne hodně nutí,
kdybych nechtěl ze skromnosti přijmout
jeho nabídnutí.
Což je dělat?
Že pak musím hloupý zvyk ten mít,
že nemohu žandarmům s flintami
pranic odepřít!
Dedera mne taky nutil,
abych jel jen hned,
že by chtěli Brodští, až se vzbudí,
třeba s námi jet.
Pravil mi, že nemám s sebou
zbraně žádné brát,
neb že oni mají nařízení
mne ochraňovat.
Že mám též, pokud jsme v Čechách,
inkognito jet
sic nám dají dotěraví lidé
hrůzu komis hned.
Ještě mi dal pan Dedera
více moudrých rad,
dle nichž se Bachovi pacienti
mají spravovat.
Tak mne vábil jak Siréna,
až jsem obul boty,
oblík vestu, kabát, pak i kožich
dříve však kalhoty!
Ó měsíčku, však ty ženské
dobře znáš a víš,
jaký s nimi člověk na tom světě
často mívá kříž!
Takés mnohého loučení
tajným svědkem byl,
ty znáš líp než každý novelista
hořkost těchto chvil.
Matka, žena, sestra, dcerka
malá Zdenčinka,
stály okolo mne v tichém pláči,
hořká chvílinka!

Já jsem sice
starý kozák,
v půtkách tužený:
tenkrát jsem měl trochu těsná prsa
a zrak zkalený.
Vtisknut jsem však poděbradku
silně do čela,
aby se těm policajtům slza
nezablyštěla.
Neb ti všichni blíže dveří
posud stáli stráž,
aby měla tato smutná scéna
císařskou štafáž!
Trubka břeští, kola hrčí,
jedem k Jihlavi,
vzadu, abysme nic neztratili,
klušou žandarmi.
Ten borovský kostelíček
stojí na vršku,
skrze lesy smutně na mne hleděl:
"Jsi to, můj hošku?
Pode mnou jest tvá kolíbka,
já tě viděl křtít,
starému vikáři ministrovat,
pilně se učit.
Táhnout světem na zkušenou,
pak s pochodní jít,
naší chase plamenem veselým
na cestu svítit.
Vidíš, jak ty roky plynou,
znám tě třicet let,
ale chlapče, jaké to obludy
vidím s tebou jet?"
Když jsme jeli přes Jihlavu,
měl jsem Špilberk v mysli,
za Lincem zas myšlenky na Kufstein
z hlavy mi nevyšly.
Teprva když jsme nechali
Kufstein vpravo stát,
začla se mi alpejská krajina
příjemnější zdát.
Hloupá jízda, milý brachu,
když se neví kam,
veselé ty trubky postiljónů
jsou jen bídny klam.
Všude kolomaz a všude
přepřahovali.
Kdybyste radš ve Vídni přepřáhli
a namazali!

Telegraf je
přece jenom
hezký vynález!
Ten před námi všude, než jsme přišli,
ohlášení nes.
By nám mohla policie,
starostlivá máti,
všude, dříve než tam přijedeme,
kamna rozehřáti.
Nesmím ale zapomenout
Budějovice,
tam Dederu koupil mělnického
čtyry lahvice.
Čili se v něm vlastenecké
hnuly myšlenky?
Čili doufal, že to pro mne bude
Léthe na Čechy?
Mělnické jsem dávno dopil,
piju vlaské zas,
ale zdá se, že je v obou stejný
nepokojný kvas.
Ted, měsíčku, nechme elegie
a přejdeme v heroický tón,
nebo co ti teď chci vypravovat,
to byl čertův shon.
Cesta z Reichenhallu do Waidringu,
ty ji musíš taky dobře znát,
ta se nedá žádnou ordonancí
přeočtrojovat.
Hory, skály ohromnější ještě,
než jest hloupost mezi národy,
vedle cesty propast bezdná jak
drška armády.
Temná noc jak naše svatá církev
a my jedem z kopce jako mžik,
darmo křičí Dederu: "Drž koně!"
prázdný je kozlík.
Kočár praští a koně ve větru,
již je ďábel horempádem nese,
a postiljón někde tam za kopcem
do dýmky si křeše.
Dolů jako z věže cesta plytká,
vůz jak šipka klouže hý a hat,
snad má chuť nás někde do propasti
internýrovat?
Och, to byla pro mne chutná chvilka,
neboť neznám žádnou větší slast
nežli vidět slavnou policii
ouzkostí se třást!

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Napadnul mi
jsemť já čtenář
bible
o Jonáši smutný příběh ten,
jak jej z lodky k utišení bouře
vyhodili ven.
"Metějme los!" pravím,
"mezi námi musí někdo velký hříšník být,
a ten k usmíření nebes musí
z vozu vyskočit."
Jen to vyřknu, ejhle, policajti
ani svědomí nezpytovali
a kajícně vyrazivše dvířka
z vozu vyskákali.
Ach ty světe, obrácený světe!
Vzhůru nohami ve škarpe leží stráž,
ale s panem delinkventem samým
kluše ekypáž!
Ach ty vládo, převrácená vládo!
Národy na šňůrce vodit chceš,
ale čtyřmi koňmi na opratích
vládnout nemůžeš!
Bez kočího, bez opratí, potmě,
u silnice propast místo škarpy,
tam jsem cválal sám a sám v kočáře
jako vítr z Alpy.
Svěřiti svůj osud také jednou
koňům splašeným se já mám bát,
občan rakouský? Což se mi může
horšího již stát?
Tak jsem s chladnou rezignací v hlavě,
v hubě ale vřelou cigáru,
čerstvěj než cár ruský přijel k počtě
v dobrém rozmaru.
Tam jsem zatím - mustr delinkventů!
bez ochrany povečeřel hezky,
než za mnou stráž s odřenými nosy
přikulhala pěšky.
Já spal dobře, ale policajti
měli tu noc ve Waidringu zlou,
mazali si spiritusem záda,
nosy arnykou.
Tuje konec této epopeje,
k níž jsem nepřibánil ani chlup,
všechno ti dosvědčí ve Waidringu
postmistr Dahlrupp.
Přijeli jsme do Brixenu
beze vší turbací,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

krajská vláda
dala Dederovi
na mne kvitanci.
Místo mne ten kus papíru
vrátili do Čech,
mne zde černý, dvojhlavatý orel
drží v klepetech.
Krajskou vládu, podkrajského,
žandarmerii,
ty mi dali za anděla strážce
v té siberii.

Karel Havlíček Borovský - Král Lávra

Byltě jednou jeden starý dobrý král,
ale je to dávno, taky od Čech dál,
troje moře, devatery hory
dělí kraj ten od české komory,
kde on panoval.
Bylt' král irský Lávra, povím zkrátka vám,
a já o tom králi pěknou píseň znám:
nalej, stará čerstvého do číše
a vy, kluci, poslouchajte tiše,
já ji zazpívám.
Posud krále Lávru chválí irský lid,
nebyl ani tyran, nebyl taky žid,
nenabíjel cizím svoji kasu,
rekrutýrkou nesušoval chasu,
nedal chudé dřít.

Jenom jednu slabost ten král dobrý měl,
že jest na holiče tuze zanevřel,
dal se holit jenom jednou v roce,
dlouhé vlasy po krku široce
nosil jak roj včel.
Horší ještě bylo: vždy na letnice,
jak očistil holič královské líce,
čekala jej podivná odplata,
nic na stříbře, ale skrze kata,
to šibenice!
Divili se lidé, mrzela je dost
na tom dobrém králi tato ukrutnost;
však co král chce, zdrávoť pro poddané,

tak po letech

zvykli si

Irčané

na tu podivnost.

Jenom holičové zvyknout nemohli,

na šibenici je špatné pohodlí,

než co dělat? nic jim nezbývalo,

leda trpět, neb jich bylo málo

na rebelii.

Každý rok, když táhlo již na letnice,

sebral se bradýřský cech do radnice:

tam chudáci smutně los metali,

komu padne holit bradu králi

a - šibenice.

Padl los, ach! padl: letos Kukulín

bude holit krále, staré vdovy syn;

jak to stará vdova uslyšela,

omdlěla ustrašená celá:

„Ach! můj Kukulín!”

Již posloužil králi, již ho vede kat,

ukrutnou odměnu za tu službu brát:

tu se matka skrze zástup tlačí,

spěchá, co jí staré síly stačí,

zaň orodovat.

„Králi, pane králi! Syn můj jedinej,

pro Boha tě prosím, slitování měj!

Co si počnu, já ubohá vdova,

raděj sama umřít jsem hotova,

jen mi syna dej!

Králi, Milost - Pane! máš to lidský cit?

nevinného hochu katem utratit?

Muž můj padnul v službě tvého dvoru

a ty chceš mou jedinkou podporu

hanebně mi vzít? -

Jestliže ty, králi, dobré srdce máš,

jistě každoročně jednou blázníváš:

pro nic za nic, pro královské vousy

kat člověka bez viny zardousí,

to jsi otec náš?" -

Král se na ty řeči velmi zastyděl,

ale ještě více slitování měl,

nezlobil se, vzdychnul jen hluboko,

dobré srdce tisklo slzu v oko,

zastavit velel.

Všem se kázal vzdálit, jen sám Kukulín,

povolán ku králi, bledý jako stín;

král tu sedí, na klíně korunu:

„Přístup,
synku, blíže
sem ke trůnu
i pod baldachýn.

Přísahěj, že smlčíš na věčné časy,
co jsi na mé hlavě viděl pod vlasy,
pak se tobě neublíží v ničem
a ty budeš mým dvorním holičem
po všechny časy."

Rád přísahal mladík a byl propuštěn,
zvěstovati matce, jak jest povýšen;
pak holíval ob den králi líce
a již žádný holič na letnice
nebýval věšen.

Těšili se lidé, že ten dobrý král
jedinkou svou chybu vymluvit si dal;
více však než celý národ irský
počestný cech holičsko-bradýřský
si to liboval. —

Stojí mladý holič v dvorském obroku,
raduje se matka z toho pokroku,
jasné hvězdy na fraku se třpytí,
zlaté porty, vyšívané kvítí,
břitva po boku.

Než co platí hvězdy, zlaté třepení,
když srdéčko trápí ostré hryzení:
nevyjevit nic po věčné časy,
co vidívá na králi pod vlasy
vždy při holení!

Husy štěbetají, tichá je labuť;
kdo chce tajnost smlčet, holičem nebud':
holičovi vědomosti škubou,
než je poví, přenáramně hubou:
jazejček je rtuť!

„Ach! můj milý synu, co tě sužuje?
Ve dne nemáš stání, v noci pokoje:
bývals vesel, teď ti líčko vadne
mladé tělo den ode dne chřadne,
pověz, co ti je?"

„Má milá matičko, ach! pomoc žádná!"

„Můj milý synáčku, moc zví, kdo se ptá;
v černém lese bydlí poustevníček,
ten má od všech lidských srdcí klíček,
on ti radu dá."

Pravil starý v lese: "Dobře znám tvůj kříž,
synku, ty jsi holič a tajemství víš.
Tyje nesmíš povědít žádnému,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

neulehčíš ale

srdci svému,

až to vyslovíš.

Blíže u Viklova na stoku dvou řek

stojí dutá vrba třetí lidský věk;

všeptej do ní v tiché noční době

své tajemství, a ulevíš sobě,

jiný nemám lék." -

Hned tu noc se holič z domu vypravil,

zkusit, co mu stařec v lese poradil,

a našeptal do vrby hltavě,

co král Lávra skrývá na své hlavě,

pak se uzdravil.

Po tom uzdravení prošel krátký čas,

tu strojil král Lávra hlučný dvorní kvas,

z celé země paničky a páni

sjeli se k tomu hodování

na králův rozkaz.

A po hodování velikánský sál

hladce voskovaný čekal již na bál;

ještě k tomu na tu dvorní švandu

nejslavnější Karlovarskou bandu

objednal si král.

Po Česích je doma vždycky malý sled,

ale všude jinde naplňují svět:

muzikanty, jezdce, harfenice,

ouředníky sirky ze Sušice

najdeš všude hned.

Táhli hudci k bálu, až pan Červíček

silným kvapem ztratil z basy kolíček,

a když přišli k Viklovskému brodu,

zpozoroval tu svou velkou škodu

na stoku dvou řek.

Tam u duté vrby s basou smutně stál:

„Půjdu-li ho hledat, promeškáme bál!"

Uříz' z vrby větev na kolíček,

co způsobí, o tom pan Červíček

nic se nenadál.

Způsobil tam s basou králi čistou věc,

jak na bále pustil po strunách smyčec,

tu rve basa, až všechno přehluší:

„Král Lávra má dlouhé oslí uši,

král je ušatec!"

Král dal hned Červíčka s basou vyhodit,

bylo však již pozdě basu oběsit,

a tajemství, pro něž lazebníci

umírali jsou na šibenici,

roznoslo se v lid.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Co nyní celý
svět věděl od
basy,
nebylo nic platno skrývat pod vlasy,
tak král Lávra nosil po tom bálu
svoje dlouhé uši bez futrálu
po všechny časy.
A po krátké době, když utich' povyk,
líbil se přec lidu dobrý panovník,
zdálo se jím, že ty dlouhé uši
právě dobře ke koruně sluší,
všechno může zvyk! -

Tu je konec písňě: zdráv bud' Lávra král!
Kukulín ho vždycky holil a stříhal,
neb to nikdy najevo nevyšlo,
jak tajemství až do basy přišlo
a z basy na bál.
Není každá vrba jako Viklovská,
ani každá basa jak Červíčkovská:
a když tě co na jazyku svrbí,
našeptej to jen do staré vrby,
dceruško drahá.

Doplň!

1) Který rok byl v 19.stol. přelomový a přinesl řadu revolucí?

2) Napiš jméno císaře, který právě nastoupil na trůn!

3) Napiš 2 významné osobnosti českého národa!

4) Napiš název alespoň 1 satirické básně K.H.Borovského!

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení:

- 1) Který rok byl v 19.stol. přelomový a přinesl řadu revolucí?

1848

-
- 2) Napiš jméno císaře, který právě nastoupil na trůn!

František Josef I.

-
- 3) Napiš 2 významné osobnosti českého národa!

Fr. Palacký, K. H. Borovský, B. Němcová

-
- 4) Napiš název alespoň 1 satirické básně K.H.Borovského!

Král Lávra, Křest svatého Vladimíra, Tyrolské elegie
